

KIINAILMIÖ

Virittäjässä 1988:443 – 446 Terho Itkonen sätti kirjoitustapaa *OuluTarvike*, *MatkaKaleva* jne. Yhdysnimiä kirjoitetaan yhdysviivatta ja molemmat osat isolla alkukirjaimella. Itkonen kyllä mainitsee mallin tähän 'hölmöilyyn' saadun ulkomailta, mutta hän ei pohdi ilmiön taustatekijöitä. Mielestäni olisi kuitenkin tärkeää selvittää, mistä kirjoitustapa on mahdollisesti peräisin. Se saattaa puolestaan auttaa sen kitkemisessä.

Nykyisessä tietoyhteiskunnassa huomattava osa kielellistä viestintää tapahtuu kirjoitetussa kielessä, joka ei ole puhutun kielen uskollinen tallentaja vaan toimii omin ehdoin. On olemassa kirjoitettuna moitteettomasti toimivaa kieltä, jota on hankala lukea ääneen (kuten aikataulut, sisällysluettelot tai tietyt tieteelliset tekstit).

Oikeinkirjoitusvariantteja voisi näin pitää vain kirjoitetulle kielelle ominaisina keinoina. Korkeus, nopeus yms. sitä vastoin ovat vain puhutulle kielelle ominaisia. Kirjoitus ei pysty ilmaisemaan kaikkia puheen keinoja eikä vastaavasti puhe kaikkia kirjoituksen keinoja (vrt. esim. henkilönnimet tämän lehden takakannessa; ääntämys on sama, käytettiinpä kirjoituksessa kapiteelikirjaimia tai ei).

Kirjoituksia on alusta saakka pyritty tekemään myös silmäniloksi, onhan esimerkiksi alkukirjaimia koristeltu. Viime aikoina tekniikka ja kirjoitetun kielen raju kasvu ovat tehneet kirjoituksen ulkomuodosta asiallisemman.

Kansainvälinen kanssakäyminen on kuitenkin tuonut visuaalisuuden uudelleen kirjoitukseen. Paras esimerkki lieinee tyylitelty *i*, joka oli alunperin *informaatio*-sanana lyhenne ja on sittemmin kehittynyt tunnusmerkiksi, ikoniksi. Tämäntapaisia ikoneja vilisee nykyään, käymälät merkitään naisen tai miehen hahmolla, pankki, tulli, passintarkastus – jokaisella on oma kuva, piktogrammi. Monessa pika- ja itsepalveluruokalassa aterioita ei esitetä sanoin vaan valokuvoin. Esimerkkejä voisi luetella loputtomiin.

Paluu kirjoituksesta kuviin poistaa kielirajat. Kuvat vetoavat kielestä riippumattomaan yleismaailmalliseen kulttuuritietämykseen. Kuvaviestit hahmotuvat suoraan yhdessä hetkessä, kirjoituksen ymmärtämiseen tarvittavaa lukija jäsentämistä ei tarvita. Niin opastaminen kuin mainostaminenkin tehostuvat. Ei ole olemassa itseään arvostavaa yritystä tai laitosta ilman omaa ikonia, 'logoaan'.

Hahmottelemani merkkimailman kiinalaistuminen (äännekirjaimista ikoneihin) on tunkeutunut myös varsinaiseen kirjoittamiseen. Nimikin saatetaan muuttaa ikonin muotoon. Kirjainjono lakkaa olemasta oikeinkirjoituksen sääntöjen ulottuvilla olevaa kirjoitusta. Visuaalisen taiteen säännöt pätevät: *Partek* → *partek*; *Oulun tarvike* → *OuluTarvike* ynnä lukemattomat muut.

Miksi useammasta sanasta koostuvien ikonien luomisessa on päässyt suosioon juuri yhdysviivaton isojen ja pienten kir-

Havaintoja

jainten tai kapiteelikirjainten kirjainjono? Nähdäkseni syy ei niinkään liity visuaalisen taiteen valintoihin, vaan syy tähän löytyy käytännöstä, tietokoneistuneesta viestinnästä.

Tietokoneeseen tallentuu erilaisia tiedostoja, ohjelmia ja dokumentteja, jotka on nimettävä yksiselitteisesti, jotta tietokone voisi ne löytää. Samoin koneen käyttäjä tavoittaa ne nimen perusteella. Nimiä ei voi keksiä aivan vapaasti, niiden tulee olla lyhyitä, ytimekkäitä ja helposti hahmottuvia. Tietokoneiden ohjekirjoissa näkee siellä täällä suositeltavan pienten ja isojen kirjainten käyttöä

nimikkeiden paremmaksi hahmottamiseksi. Kun tietää, että yksikin välilyönti saattaa viedä ahtaassa kuvaruudussa liikaa tilaa ja että usein tietokone ei salli [sic!] välimerkkien käyttöä tiedostojen nimissä, niin *DataIkoni*-tyyppiset ratkaisut eivät siten olekaan visuaalisen taiteen luomuksia vaan tietokoneen logiikan sanelemia merkkejä. Niin kauan kuin kaikella tietokoneeseen liittyvällä on edistyksen leima, niin kauan kuin sillä myy, oikeinkirjoituksen vaalit lienevät voimattomia, päinvastoin: KIINAILMIÖ on hallinnasta riistäytynyt tapahtuma.

KLAAS RUPPEL